

Ireneusz T. Dziubek

Polska

**AKADEMICKIE INICJATYWY PROOBRONNE NA PRZYKŁADZIE
MIĘDZYUCZELNIANEGO PROJEKTU NAUKOWO-BADAWCZEGO
„POLSKA GWARDIA NARODOWA – MIT, POTRZEBA CZY
KONIECZNOŚĆ?”**

(ACADEMIC PRO-DEFENCE INITIATIVES ON THE EXAMPLE OF THE
INTER-UNIVERSITY SCIENTIFIC PROJECT
“THE POLISH NATIONAL GUARD – MYTH, NEED OR NECESSITY?”)

Streszczenie:

Z inicjatywy PWSZ im. Prezydenta S. Wojciechowskiego w Kaliszu i PWSZ w Koninie przedstawiciele dziewięciu ośrodków naukowych z całego kraju podjęli w okresie od kwietnia 2015 do maja 2016 działania na rzecz naukowego rozpoznania konieczności istnienia w Polsce sił Obrony Terytorialnej – roboczo określonej mianem Gwardii Narodowej. Artykuł odnosi się do przyjętych kierunków i sposobów rozwiązania zauważonego problemu badawczego. Prezentuje wybrane odniesienia dotyczące istniejących inicjatyw obronnych, koniecznych postaw obywatelskich, rozważań nad posiadany potencjałem obronnym, możliwości wykorzystania doświadczeń ponadnarodowych, a także istoty funkcjonowania Obrony Terytorialnej.

Summary:

On the initiative of the State Universities of Applied Sciences in Kalisz and Konin representatives of nine research centres from all around the country took the efforts to identify the scientific necessity of the creation of Polish Territorial Defence Forces – tentatively determined as the National Guard. The project was conducted in the period of one year, from April 2015 to May 2016. The article presents selected references to the existing defence initiatives, civil attitude, consideration of Polish defence potential, and the possibility of using the transnational experience as well as the essence of the functioning of the Territorial Defence in Poland.

Słowa kluczowe:

obrona terytorialna, gwardia narodowa, bezpieczeństwo narodowe, akademickie inicjatywy proobronne

Keywords:

Territorial Defence, National Guard, national security, academic pro-defence initiatives

Wstęp

Charakterystyczną cechą przełomu XX i XXI w. stał się niebywały, ze względu na zasięg i skutki społeczne, postęp techniczny i naukowy. Pomimo wysokiego poziomu rozwoju społeczeństwa, intensywność występowania zarówno konfliktów międzynarodowych jak i problemów o charakterze wewnętrznym, nie zmalała i zaczęła kreować zróżnicowane postawy wobec zagadnień odnoszących się do sfer bezpieczeństwa. Współczesny człowiek odebrał, iż jest pozytywnie lokalizowany w nowej tożsamości ery społeczeństw informacyjnych, a równocześnie odczuł, że jest zaskakiwany szybko zmieniającymi się realiami i relacjami asymetrycznych wyzwań i różnorodnych zagrożeń. Jednocześnie istniejące realne ryzyko utraty zdrowia lub życia odczytuje jako możliwe nie tylko w wyniku działań militarnych, ale również wobec wzrostu przestępczości zorganizowanej, możliwych zamachów terrorystycznych, katastrof bądź klęsk naturalnych. Wszystko to razem spowodowało, iż zaczęła zarysowywać się wyraźna polaryzacja opinii społecznej wobec kwestii dotyczących bezpieczeństwa, tak w wymiarze jednostkowym jak i globalnym.

Równolegle prowadzona analiza panujących we współczesnym świecie stosunków politycznych, militarnych i społecznych pozwoliła na wyprowadzenie stosunkowo optymistycznego poglądu, że w dającej przewidzieć się przyszłości wśród zagrożeń i wyzwań współczesnego świata, wojna i agresja zbrojna na dużą skalę nie będą tak znaczące, jak sytuacje kryzysowe, które mogą przerodzić się w wojny lokalne. Poglądy powyższe stowarzyszono z wizją trwałego pokoju światowego wobec należącego do przeszłości konfliktu pomiędzy blokiem państw demokratycznych, a blokiem państw pozostających w orbicie wpływów byłego ZSRR). W optyce powyższego nie dostrzeżono, iż stan ten został zastąpiony realnie zarysowującą się konfrontacją pomiędzy demokracją, a różnego rodzaju ruchami rewolucyjnymi, w tym także terrorystycznymi.

Najbardziej wiarygodnym staje się zatem współcześnie pogląd, że poza wyzwaniami kryzysowymi, zagrożenia obronności występować mogą w dowolnej konfiguracji i przyczyniać się do powstania – wewnątrz państwa lub w jego najbliższym otoczeniu – sytuacji konfliktogennych. Może też dojść do wzajemnego nakładania się na siebie różnorodnych przyczyn. W tej ostat-

niej opcji jednoznaczne zidentyfikowanie lub określenie objawiających się wówczas nowych typów i rodzajów zagrożeń będzie już niemożliwe.

W przedstawionych powyżej warunkach zrozumiałe jest, że bezpieczeństwo człowieka staje się trudne do zagwarantowania. Tym samym zaczyna być ono wartościowane na zupełnie nowych poziomach, wśród których pojawiają się wcześniej nieznanne lub lekceważone kryteria. Objawia się to jednoznacznym poglądem, iż pomimo panującego stanu przemian nie stracił na znaczeniu aspekt stanowiący, iż zadaniem państwa jest przygotowanie do wojny lub potencjalnego konfliktu, chociaż wcale nie musi on nastąpić.

W tym miejscu należy zauważyć, że bezpieczeństwo narodowe Polski ma wymiar szczególny. Dzieje się tak przede wszystkim za sprawą geostrategicznego położenia między istniejącymi państwami – co po raz kolejny zostało powszechnie uświadomione bądź przypomniane rzeszom obywateli za sprawą chociażby odnotowanych wydarzeń na Ukrainie. Kraj nasz stoi także przed różnorodnymi wyzwaniem z członkostwem w NATO, w tym z obowiązującą koniecznością rozwijania indywidualnej i zbiorowej zdolności do odparcia zbrojnego ataku¹. Konsekwencje powyższego spowodowały m.in. przyjęcie w 2008 r. w Polsce programu profesjonalizacji Sił Zbrojnych. Zrezygnowano wówczas z istnienia armii poborowej, opartej na powszechnej służbie wojskowej, na rzecz ochotniczej armii zawodowej. Jednym z elementów tych działań stało się utworzenie Narodowych Sił Rezerwowych (NSR), które media nazwały polską „Gwardią Narodową”. Wkrótce dostrzeżono, że jest to jednak poważne nadużycie, które wprowadza w błąd, bowiem po przeprowadzonych zmianach Polska w ogóle nie posiadała w ramach swoich sił zbrojnych komponentu, który byłby jakimkolwiek odpowiednikiem „obrony terytorialnej”.

Idea projektu

Na przełomie lat 2014/2015 stan rzeczywistości międzynarodowej, regionalnej i krajowej zaczął budzić coraz większy niepokój i zasadne pytania o zdolności obronne polskiego systemu militarnego. Pojawiały się przy tym emocjonalne wypowiedzi podnoszące przykładowo stan Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (SZ RP) do poziomu pojemności wszystkich miejsc siedzących na Stadionie Narodowym w Warszawie, bądź przypomnienia słów Carla von Clausewitza, że państwo w którym organizacja wojskowa społeczeństwa upada, staje się *drogą publiczną dla obcych wojsk*².

Spółeczeństwo dostrzegło szereg istotnych rozbieżności i braków w działaniach na rzecz obronności, stowarzyszonych z brakiem racjonalnych wniosków na przyszłość. Propozycje, które okresowo były kolportowane w mass mediach ów zamęt pogłębiały. Stanowiły przy tym bardziej autorskie

¹ Vide: zapisy zawarte w artykule 3 Traktatu Północnoatlantyckiego, Dz.U. 2000, nr 87, poz. 970.

² C. von Clausewitz, *O wojnie*, Lublin 1995, s. 450.

przejawy zdrowego rozsądku bądź osobistych przemyśleń, a nie odniesienie do wyników badań naukowych³. Z powyższych ustaleń wyniknął jasny wniosek, że pilnym zadaniem stojącym przed badaczami pochylającymi się nad problematyką bezpieczeństwa staje się konieczność analizy zagadnień odnoszących się do stanu obronności w kraju, a w tym zaistnienia sił obrony terytorialnej roboczo określonej mianem „Gwardia Narodowa” (GN). Przedstawiona ocena sytuacji wzbudziła u zaprezentowanej poniżej Międzyuczelnianej Grupy Inicjatywnej potrzebę profesjonalnych badań, których celem stała się próba odpowiedzi na pytanie: Czy w kontekście polskiej rzeczywistości Gwardia Narodowa może stać się rozwiązaniem pozwalającym osiągnąć zdolności obronne zarówno w wymiarze narodowym, jak i sojuszniczym?

Założenia organizacyjne projektu

Rozwiązanie postawionego powyżej problemu badawczego powiązано z szeregiem różnorodnych przedsięwzięć. U ich podłoża legło przekonanie o jego wysokiej złożoności, a tym samym konieczności powołania międzyuczelnianego projektu naukowo-badawczego pod ogólnym hasłem: *Polska Gwardia Narodowa – mit, potrzeba czy konieczność?*

Idea powyżej charakteryzowana zrodziła się wśród pracowników naukowych PWSZ w Koninie i tam też, za sprawą przyjaznego odniesienia władz uczelni, postanowiono do dnia 15 kwietnia 2015 r. zawiązać odpowiednią do potrzeb Grupę Inicjatywną. Poza gospodarzem, czyli PWSZ w Koninie, na zaproszenie do współpracy odpowiedzieli badacze z takich ośrodków naukowych, jak: Centrum Badań nad Terroryzmem Collegium Civitas w Warszawie, Wydziału Socjologii i Pedagogiki Wyższej Szkoły Informatyki i Ekonomii TWP w Olsztynie, Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej w Warszawie, Wydziału Zarządzania Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu, Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu, Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa w Poznaniu, Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej w Sieradzu oraz Zakładu Teorii Bezpieczeństwa Instytutu Nauk Społecznych i Bezpieczeństwa Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach.

Od strony organizacyjnej i finansowej przedmiotową ideę postanowiły dodatkowo wesprzeć: Stowarzyszenie „Edukacja dla bezpieczeństwa”, Stowarzyszenie Strzeleckie „Bellona” oraz Muzeum Techniki i Uzbrojenia Wojskowego w Kaliszu.

³ Vide: *Będzie polska Gwardia Narodowa. Nazwa: Armia Krajowa*, <<http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1276290>>; *Przygotowują ludzi do wojny. W Szczecinie formuje się Gwardia Narodowa*, <<http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1221426>>; <<http://www.fronda.pl/a/35551>>; <<http://niezalezna.pl/58862>> (06.02.2015).

Powstała w ten sposób Grupa Inicjatywna postanowiła, że do 30 czerwca 2015 r. zorganizuje debatę w sprawie odnalezienia odpowiedzi na najważniejsze problemy badawcze w brzmieniu:

- Jakie są konieczne zmiany w obszarach działalności państwa dotyczących zapewnienia właściwego poziomu obronności kraju?
- Jak konieczne jest powołanie sił obrony terytorialnej kraju?
- Jakie powinny być kierunki rozwoju obrony terytorialnej kraju w kontekście nowoczesnej strategii państwa i sojuszu?
- Jakie rezerwy (potencjał) społeczno-obywatelskie można wykorzystać do idei tworzenia nowych sił obrony terytorialnej?
- Jaki ostatecznie kształt powinien przybrać komponent wspierający Siły Zbrojne (SZ), roboczo określony mianem „Gwardii Narodowej”?

Przyjęto również, że poszczególne ośrodki rozpropagują zakreśloną bazowo ideę i dokonają wyboru koordynatorów poszczególnych projektów badawczych. Założono dalej, że po przeprowadzonej środowiskowo wymianie poglądów, doświadczeń i dyskusji zostanie zorganizowana konferencja naukowa podsumowująca projekt, co nastąpiło 16 grudnia 2015 r.

W takim stanie rzeczy wieloaspektowa natura przedsięwzięcia wymusiła konieczność wypracowania kilkuczęłonowych sposobów przedstawienia i wykorzystania pozyskanych wyników badań. Grupa Inicjatywna zaproponowała zatem nie tylko szereg konferencyjnych i monograficznych czynności lecz również późniejsze (czyli już pozaprojektowe) kontynuowanie prac badawczych zgodnie z wolą i zainteresowaniem jej uczestników. Podkreślić bowiem trzeba, że wszystkim zaangażowanym podmiotom, zarówno indywidualnym jak i zbiorowym, przyświecał cel nie tylko spełnienia się w naukowych dociekaniach, ale i wyraźnie patriotycznego zaangażowania – wynikającego z troski o kondycję polskiej obronności. Potwierdzeniem powyższego jest chociażby fakt, że wszelkie uczestnictwo tak w projekcie, jak i w pracach wyodrębnionych tematycznie, było nieodpłatne.

Propozycje obszarowe poszczególnych projektów badawczych

Złożona natura charakteryzowanego przedsięwzięcia, skoncentrowanego na różnych aspektach obronności i bezpieczeństwa kraju, przeniosła się na ujawnienie całego katalogu obszarów badawczych niezbędnych do naukowego spenetrowania.

W kontekście lokalizowania ewentualnego miejsca i roli postulowanej „Gwardii Narodowej”, wśród różnorodnych propozycji, zaproponowano m. in. innymi do realizacji:

- Projekt ds. rozpoznania rozwiązań na rzecz wspierania przez „Gwardię Narodową” (GN) zdolności obronnych kraju (wg danych zarówno z krajów NATO jak i spoza Sojuszu);

- Projekt ds. zakresu zadań na rzecz wspierania przez GN wybranych przestrzeni bezpieczeństwa wewnętrznego (przykładowo: sytuacje kryzysowe, stan wyjątkowy, działania antyterrorystyczne i kontrterrorystyczne; GN a potrzeby zadaniowe Policji; GN a wsparcie dla Państwowej Straży Pożarnej; GN a Obrona Cywilna);
- Projekt ds. uzbrojenia i wyposażenia GN (przykładowo dokonany według podziału na jednostki: wspierające, zabezpieczenia, bojowe);
- Projekt ds. wykorzystania potencjału społeczno-obywatelskiego na rzecz tworzenia GN (przykładowo: Ochotnicze Straże Pożarne, straż gminne/miejskie, Związek Harcerstwa Polskiego, pracownicy ochrony, członkowie grup rekonstrukcyjnych i stowarzyszeń strzeleckich, itp.);
- Projekt ds. rozwiązań i konieczności formalno-prawnych (przykładowo: GN a Konstytucja RP, misja GN, czas służby ochotniczej, rezerwa w GN, określenie możliwości i sposobów wsparcia, rodzaje zadań i obszar);
- Projekt ds. ekonomicznych, a w tym sposobów i możliwości finansowania GN (przykładowo: odniesienie do programu profesjonalizacji sił zbrojnych z 2008 r.; wykorzystanie zasobów samorządów, projektów oddolnych – np. biznesmenów podczas konsultacji dot. strategii Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego – doświadczeń przedwojennych, typu FON, czy ruchu Preppers Poland);
- Projekt ds. organizacji i struktury GN (czyli dotyczący aspektów odnoszących się do kwestii: podziału terytorialnego, rozlokowania placówek – koszarowania, sposobów wezwań mobilizacyjnych, wynagrodzenia, świadczeń, ewentualnych zniżek i przywilejów ochotników);
- Projekt ds. szkolenia członków GN (przykładowa problematyka: wdrażanie do przestrzegania dyscypliny służbowej, zasady życia koszarowego, motywowanie do pełnienia służby i gotowości do poświęceń, zaplanowanie i określenie koniecznych kompetencji i rozwoju posiadanych umiejętności);
- Projekt ds. wymogów indywidualnych stawianych kandydatom do służby w GN (przykładowo: przedział wiekowy ochotników, ograniczenia kondycyjne, znajomość języków obcych, posiadanie specjalistycznych umiejętności);
- Projekt ds. wymogów psychofizycznych członków GN (przykładowo problematyka wzrostu wydolności fizycznej i stymulacji rozwoju psychicznego, w tym testy sprawności wstępnej, trening podstawowy i rozwijający, inne);
- Projekt ds. określenia zakresów przeszkolenia wojskowego (szkolenie podstawowe, zaawansowane bądź okresowe; aspekt nabycia nowych umiejętności – wybór profesji zawodowych bądź doskonalących);

- Projekt ds. kształtowania morale, postaw obywatelskich i patriotycznych w GN.

Zaprezentowane powyżej założenia czekała twórcza weryfikacja, której symptomy objawiały się za sprawą realizowanych spotkań i debat. Pierwsza z zaplanowanych odbyła się w Koninie 26 czerwca 2015 r. i już wówczas dostrzeżono inne jeszcze kierunki badań, w tym związane przykładowo z zagadnieniami przywództwa sytuacyjnego w służbach mundurowych.

Rada Naukowa – Koordynatorzy projektów badawczych

Realizacja projektu nie byłaby możliwa bez aktywnego wsparcia wielu osób, w różny sposób rozbudowującego charakteryzowaną powyżej ideę. Składały się na powyższe różne działania, a w tym między innymi różnorodnie przedsięwzięcia logistyczne czy propagujące patriotyczną stronę koniecznego zaangażowania.

Za najważniejsze uznano jednak uzyskanie gwarancji osiągnięcia optymalnego postępu wiedzy naukowej i wolnego – od mogących objawić się emocji – poziomu merytorycznego. Na różnych etapach realizacyjnych zadbały o to następujące osoby:

- dr Krzysztof Liedel (Centrum Badań nad Terroryzmem Collegium Civitas w Warszawie);
- dr hab. Ireneusz T. Dziubek – Przewodniczący Rady Naukowej; dr Artur Zimny – Wiceprzewodniczący Rady Naukowej; dr Karina Zawieja-Żurowska (Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koninie);
- dr Adriana Sylwia Bartnik (Wydział Administracji i Nauk Społecznych Politechnika Warszawska);
- dr Dariusz Jurczak (Wydział Socjologii i Pedagogiki Wyższej Szkoły Informatyki i Ekonomii TWP w Olsztynie);
- prof. dr hab. Waldemar Kaczmarek; płk dr hab. Krzysztof Krakowski; dr hab. Marzena Trybull-Piotrowska (Wydział Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej w Warszawie);
- doc. dr Jan Frąszczak; doc. dr Beata Wenerska; dr Anna Ludwiczak (Wydział Zarządzania Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu);
- prof. ndzw. dr hab. Andrzej Bujak (Wyższa Szkoła Bankowa w Wrocławiu);
- dr inż. Marian Kryłowicz (Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa w Poznaniu);
- dr hab. Piotr Niwiński; dr Jerzy Buczek; dr Konrad Hennig (Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna w Sieradzu);
- dr hab. Włodzimierz Fehler; dr hab. Jacek Zieliński; dr hab. Arkadiusz Indraszczyk (Zakład Teorii Bezpieczeństwa Instytutu Nauk Społecz-

nych i Bezpieczeństwa Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach);

- dr Bogumiła Pawlaczyk (PWSZ Kalisz) i dr Grzegorz Milewski (PWSZ Kalisz) – sekretarze naukowci.

Bez zaangażowania zaprezentowanej powyżej Rady Naukowej, poświęcenia przez jej członków nie tylko wymaganego ale i wolnego czasu, aktywnego udziału w pracach i spotkaniach, rozwój i sprawne funkcjonowanie idei Międzyuczelnianego Projektu Badawczego „Polska Gwardia Narodowa – mit, potrzeba czy konieczność?” nie byłoby możliwe.

Jak bronić własnego domu „wedle trzech buczków”?

Od pierwszych posiedzeń Grupy Inicjatywnej, a następnie prac Rady Naukowej zainteresowanym badaczom towarzyszyło robocze hasło: Jak bronić własnego domu *wedle trzech buczków*?⁴. Zacytowane motto ekspansywnie podziało na środowiska akademickie, pobudzając je nie tylko patriotycznie, ale i twórczo. Oddanie sprawie przełożyło się następnie na środowiskowo organizowane debaty, badania, dyskusyjne spotkania i pisemne prezentacje pozyskanych rezultatów. Wówczas często, obok otwartego pytania przyświecającego idei projektu, towarzyszyło inne: Co dalej?

W następstwie powyższego po zamknięciu międzyuczelnianego projektu badawczego „Polska Gwardia Narodowa – mit, potrzeba czy konieczność?” postanowiono nie pozostawiać istoty owej karty badawczej swojemu losowi i kontynuować badania. Wszystko to razem działo się w klimacie optymistycznych zapowiedzi przedwyborczych obecnej ekipy rządzącej o zakładanym odtworzeniu obrony terytorialnej w nowym i odpowiadającym współczesnym wyzwaniom wymiarze. Dwa ośrodki akademickie w Kaliszu i w Sieradzu przystąpiły do pracy w trybie natychmiastowym. W tym pierwszym – na wywołanym szczeblu międzynarodowym – zainteresowaniem naukowym objęto problematykę istnienia zasobów obronnych na poziomie obywatelskim, w drugim z kolei – wyzwania towarzyszące współczesnemu patriotyzmowi Polaków.

Idea projektu realizowanego przez PWSZ Kalisz

U podstaw zainicjowanego w PWSZ im. Prezydenta S. Wojciechowskiego w Kaliszu międzynarodowego projektu naukowo-badawczego legło przekonanie, że istniejący deficyt w obronności i swoista luka oczekiwań objawiły w umysłach Polaków konieczność uruchomienia różnego rodzaju poszukiwań i wprowadzania rozwiązań na poziomie indywidualnym i zbiorowym. Mają one charakter działań oddolnych, a zatem z konieczności, nie są wolne od wad i różnorodnych sprzeczności. Kolportowane przez media, bywają najczęściej

⁴ Autor motta: dr hab. Andrzej Bujak – Wyższa Szkoła Bankowa w Wrocławiu.

autorskimi przejawami zdrowego rozsądku lub osobistych przemyśleń, a nie wynikiem badań naukowych⁵.

W optyce nowych jakościowo poglądów na rzecz konieczności tworzenia obrony terytorialnej przywołane powyżej zmiany w postawach polskiego społeczeństwa stanowią wartość niemożliwą do lekceważenia i konieczną do włączenia w prace związane z aktualnie budowaną koncepcją funkcjonowania obrony terytorialnej kraju.

Doświadczenia współcześnie funkcjonujących państw ukazują, że przygotowania obronne społeczeństwa mogą być realizowane przy wykorzystaniu najróżniejszych form, metod czy środków⁶. Sposób prowadzenia takiej działalności, determinowany jest najczęściej zaistniałymi wydarzeniami historycznymi, tradycją, uwarunkowaniami geopolitycznymi, ekonomicznymi bądź posiadanym potencjałem ludnościowym⁷.

Na ewentualne działania, w których wystąpi konieczność zaprezentowania posiadanej wiedzy, umiejętności i kompetencji obronnych niewątpliwie wpływ będą mieć wówczas pojawiające się wyzwania i zagrożenia, wysoce zurbanizowane środowisko walki, czynnik ludzki, a także nowe koncepcje prowadzenia działań bojowych⁸.

Źródła efektywności radzenia sobie społeczności cywilnej z rozwiązywaniem kumulujących się wówczas problemów obronnych znajdują się – zdaniem wielu badaczy – w odpowiednio istniejących i funkcjonujących więziach społecznych, normach wzajemności oraz zaufaniu społecznym. Zespół ten kojarzony jest najczęściej z pojęciem kapitału społecznego lub jego zasobów⁹.

Wysoki poziom zasobów umożliwia większą elastyczność w działaniach inicjowanych w danej społeczności. Niski natomiast wymusza potrzebę odgórnego prowadzenia i regulowania stosownych działań z wykorzystaniem istnie-

⁵ A. Fedorowicz, *Jak przygotować się na wojnę?*, „FOCUS. Poznać i zrozumieć świat”, 2016, nr 2/245, s. 14-22; *Przygotowują ludzi do wojny...*

⁶ *Vide*: strategie bezpieczeństwa innych krajów, a także przykładowe rozważania: M. Mienkiszak, *Polska w strategii międzynarodowej Federacji Rosyjskiej*, [w:] *Bezpieczeństwo narodowe Polski. Geopolityczne i geoekonomiczne uwarunkowania*, red. E. Haliżak, Toruń 2007.

⁷ G. Wierzbicki, *Przygotowanie obronne społeczeństwa. Tradycyjne i współczesne ujęcie problematyki*, [w:] *Uwarunkowania procesu edukacji dla bezpieczeństwa*, red. J. Kuniowski, Siedlce 2011, s. 52-53.

⁸ R. Chrobak, A. Bujak, G. Sobolewski, *Wybrane aspekty organizowania i kierowania działaniami obronnymi*, Warszawa 2004, s. 7-41.

⁹ „Kapitał społeczny” to aspekt struktury społecznej, w tym umiejętności, zdolności, możliwości, tradycje oraz zasoby danej społeczności, które sprzyjają spontanicznemu łączeniu się w grupy i między grupowemu współdziałaniu, ułatwiają organizowanie i koordynację wspólnych działań, ustalanie wspólnych celów oraz powstawanie więzi, takich jak zaufanie, solidarność. *Vide*: *Leksykon polityki społecznej*, red. B. Rysz-Kowalczyk Warszawa 2001, s. 64-65.

jących struktur biurokratycznych, połączonych do tego z kosztownym nadzorem¹⁰.

Prowadzone analizy kapitału społecznego wykazują, iż w Polsce jego zasoby się kurczą, bądź też występuje jego znaczny niedobór. Powyższe powszechnie wiąże się z: występującą rozbieżnością między państwem a społeczeństwem, a związaną z brakiem zaufania do jego instytucji; niechęcią do organizowania się i zrzeszania; odwrotem od działalności publicznej i życia publicznego. Przyczyn takiej postawy Polaków dopatruje się między innymi w: przeszłości, wpływającej na zanik zmysłu państwowego, a nawet wrogości w stosunku do państwa; gąszczu przepisów prawnych i niebывалым rozroście biurokracji pochłaniającej potężne kwoty i zniechęcającej obywateli do działania; utracie umiejętności „organizowania się” na rzecz „organizowania coś sobie”; zaniku patriotyzmu i braku chęci poświęcania czegokolwiek dla ojczyzny¹¹. W optyce powyższego pojawiają się jednakże poglądy z gruntu przeciwstawne i wskazujące przykładowo na oddolnie rozwijający się polski ruch Preppers¹².

Poszukując zatem nowych rozwiązań i możliwego zaplecza do utrzymania odpowiedniego poziomu obronności kraju objawia się wniosek wskazujący, że pilnym zadaniem stojącym przed badaczami staje się konieczność analizy zagadnień odnoszących się nie tylko do stanu obronności w kraju, ale także określenia stanu jakościowego zasobów obronnych na poziomie obywatelskim.

Koncentrując się na zaprezentowanych powyżej problemach Katedra Zarządzania Bezpieczeństwem Państwa Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu, w dniu 17 marca 2016 r., zaprosiła do uczestniczenia w międzynarodowym projekcie naukowo-badawczym pod tytułem: „Zasoby obronne na poziomie obywatelskim – błąd w antycypacji czy konieczność?”

U jego podłoża zlokalizowano przekonanie o jego wysokiej złożoności, a tym samym konieczności precyzyjnego odnalezienia odpowiedzi na najważniejsze problemy badawcze w brzmieniu:

- Czy w aktualnej rzeczywistości można wyselekcjonować i w ujęciu oddolnym (obywatelskim) dowieść istnienia nowatorskich odniesień do problematyki potencjału obronnego?
- Czy możliwa jest identyfikacja zasobów obywatelskich na rzecz wsparcia obronności w ujęciu wykorzystania możliwości pozainstytucjonalnych i niszowych?
- Jak wygląda ocena dotychczas istniejących i prezentuje się ewentualne rozpoznanie nowych możliwości stworzenia systemowych rozwiązań

¹⁰ A. Skrabacz, *Patriotyzm AD 2008-postawy obywatelskie, więzi z Ojczyzną w warunkach migracji zarobkowych ludności oraz integracji europejskiej*, Warszawa 2009, s. 25.

¹¹ A. Skrabacz, *Organizacje pozarządowe wobec wyzwań i zagrożeń bezpieczeństwa narodowego Polski w XXI wieku*, Inowrocław 2006, s. 18 – 19.

¹² Vide: *Wiemy jak przetrwać. Preppersi Polska*, <<http://preppersi.pl/misja/>> (06.02.2015).

wykorzystania istniejących zasobów obronnych na poziomie obywatelskim?

- Jak ukształtować i o co poszerzyć możliwe zakresy programowe bądź projektowe w ujęciu oddolnym (obywatelskim) dla nowych kierunków działań na rzecz obronności?

Nad właściwą realizacją projektu czuwała Rada Naukowa w następującym składzie:

- doc. dr Swietłana Andros (Odeska Narodowa Akademia Telekomunikacji (ONAT) im. O. S. Popova – Ukraina);
- dr hab. prof. AON, Ryszard Chrobak (Wydział Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej w Warszawie);
- prof. dr hab. inż. Peter Droppa (Akademia Sił Zbrojnych generała Milana Rastislava Štefánika w Liptowskim Mikulaszu – Słowacja);
- dr hab. prof. PWSZ, Ireneusz T. Dziubek (Wydział Zarządzania Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu) – Przewodniczący Rady;
- dr hab. prof. UP-H, Włodzimierz Fehler (Zakład Teorii Bezpieczeństwa Instytutu Nauk Społecznych i Bezpieczeństwa Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach);
- prof. dr hab. inż. Józef Gacek (Wojskowa Akademia Techniczna w Warszawie);
- prof. dr hab. Wasilij Gerasimczuk (Narodowy Techniczny Uniwersytet Ukrainy Kijowski Politechniczny Instytut w Kijowie – Ukraina);
- dr hab. prof. PWSZ, inż. Andrzej Kołodziej (Prorektor Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu);
- mjr rez. mgr inż. Mariusz Kordowski (Narodowe Centrum Studiów Strategicznych w Warszawie);
- dr hab. prof. ASZ, inż. Peter Lisý (Akademia Sił Zbrojnych generała Milana Rastislava Štefánika w Liptowskim Mikulaszu - Słowacja);
- prof. dr hab. inż. Jan Posobiec (Wydział Zarządzania Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu) – Zastępca Przewodniczącego Rady;
- dr hab. prof. SG SP, Robert Socha (Szkoła Główna Służby Pożarniczej w Warszawie);
- prof. dr hab. Bogdan Szulc (Wydział Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej w Warszawie);
- prof. dr hab. inż. Jarosław Wołęjszo (Wydział Zarządzania Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu).

Podsumowując – rozwiązanie zaprezentowanego powyżej problemu połączono z ideą zorganizowania otwartej debaty, spotkania konferencyjnego i wydaniem monografii zawierającej wybrane wyniki badań i ustaleń.

Idea projektu realizowanego przez Wydział Zamiejscowy w Sieradzu AHE w Łodzi

Do zakładanej realizacji projektu pod tytułem „Wychowanie patriotyczne. Wspólne wyzwania pedagogiki, polityki bezpieczeństwa i historycznej” Wydział Zamiejscowy w Sieradzu AHE w Łodzi zaprosił do współpracy wypróbowanych partnerów w postaci PWSZ z Kalisza i Konina. Powołany w ten sposób zespół dostrzegł¹³, iż w reakcji na nową falę imigracji z krajów muzułmańskich, Europa się renacjonalizuje. Kryzys tożsamości, na który odpowiedziać miała być koncepcja społeczeństwa wielokulturowego rodzi nowe, radykalne reakcje wśród społeczeństw zachodniej Europy. Polska tymczasowo znajduje się na uboczu wielkich procesów zachodzących za Odrą. Jednak dostrzega się, iż pod powierzchnią sporu politycznego rozgrywa się potężny rozdźwięk etyczno-tożsamościowy. Po ponad 25 latach niezależności od rosyjskiej dominacji, kraj znajduje się w stanie rozdarcia pomiędzy modernizacyjnymi wzorcami Zachodu, a tęsknotami za swojskością – powrotem do rodzimych tradycji i kultury.

Wpływ na kształtowanie tożsamości Polaków wywierają dwa konkurencyjne ośrodki. Z jednej strony korzystające z zagranicznego wsparcia elity, media i instytucje publiczne, a w kontrze do nich oddolne środowiska obywatelskie i lokalne. Pomiędzy nimi toczy się spór o rozumienie patriotyzmu i wizję polskości.

W zaprezentowanym w ten sposób stanie rzeczy zaproszono naukowców i praktyków nowoczesnego patriotyzmu do refleksji nad wyzwaniami kształtowania polskiej tożsamości, które wiążą obszary pedagogiki, polityki historycznej i bezpieczeństwa państwa.

Zasugerowano przy tym następujące obszary badawcze:

- Jak obchodzić święta narodowe: Marsz Niepodległości, Narodowy Dzień Żołnierzy Wyklętych?
- Wycieczki szkolne: Berlin i Rzym czy Wilno, Katyń i Lwów?
- Czy zostało w nas coś z Polaka-katolika?
- Źródła patriotyzmu w religijności Polaków;
- Mowa ojczysta: Internet a kanon lektur,
- Polska pamięć o polskich grobach;

¹³ *Vide*: Zaproszenie Wydziału Zamiejscowego w Sieradzu AHE w Łodzi na IX Ogólnopolską Konferencję Naukową „Wychowanie patriotyczne. Wspólne wyzwania pedagogiki, polityki bezpieczeństwa i historycznej”. 25.05.2016 r. w Sieradzu.

- Dekomunizacja przestrzeni publicznej: usuwanie sowieckich pomników i nazw ulic, placów?
- Szkolne nauczanie historii. Czy rozumiemy historię Polski i Polaków?
- Rola wojska i środowisk strzeleckich w kształtowaniu postaw obywatelskich;
- Polityka tożsamościowa środowisk lokalnych: władze samorządowe, organizacje społeczne i stowarzyszenia kibiców;
- Fenomen odzieży i muzyki patriotycznej;
- Świadomość społeczna – aktywność obywatelska;
- Folklor lokalny: na kropłówce gmin czy nowa szansa dla polskiej kultury popularnej?
- Postromantyczna koncepcja polskości Jarosława Marka Rymkiewicza;
- Szacunek do przyrody i krajobrazu – szkolna nauka geografii;
- Rola dostępu do broni palnej w budowaniu postaw obywatelskich;

Przewodniczącym, powołanego na potrzeby projektu, Komitetu Naukowego został prof. UG dr hab. Piotr Niwiński, Sekretarzem dr Konrad Hennig, przy następującym składzie: dr hab. Ireneusz T. Dziubek; prof. dr hab. Krzysztof Wieczorek; prof. dr hab. Adam Wielomski; prof. KUL dr hab. Krzysztof Wiak; dr Rafał Adameczewski; dr Elżbieta Woźnicka; dr Katarzyna Wypiorczyk-Przygoda; dr Zygmunt Kołodziej i dr Jacek Cheda.

Wyniki badań zaprezentowano 25 maja 2016 w obiektach Wydziału Zamiejscowego w Sieradzu AHE w Łodzi na X Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej pod kierunkowym tematem „Wychowanie patriotyczne. Wspólne wyzwania pedagogiki, polityki bezpieczeństwa i historycznej”, jak również w przygotowanej za sprawą gospodarzy monografii.

Podsumowanie

Rzeczywistość objawiona w Polsce za sprawą dokonanych przekształceń własnościowych, zwycięstwa demokracji i wstąpienia na nową drogę europejskiego współlistnienia, poza możliwymi do wystąpienia wyzwaniami kryzysowymi, przestała być kojarzona przez obywateli z zagrożeniami o charakterze militarnym.

Niepokój, objawiony za sprawą różnorodnych wydarzeń, w tym przede wszystkim zaistniałych na terenie Ukrainy, zrewidował zaprezentowane powyżej poglądy i przywołał zasadne pytania o zdolności obronne polskiego systemu militarnego. W różnych środowiskach zaczął dominować wniosek, iż pilnym zadaniem staje się konieczność analizy zagadnień odnoszących się do stanu obronności w kraju, a w tym zaistnienia sił Obrony Terytorialnej.

Wobec zaobserwowanych w tym świetle zjawisk środowiska akademickie wybranych uczelni nie pozostały obojętne.

Na wstępie realizowanych poszukiwań badawczych pojawił się mało optymistyczny pogląd, że z analiz kapitału społecznego w Polsce wynika, iż rzeczywiście jego zasoby się kurczą bądź też występuje tam znaczny niedobór. Poszukując nowych rozwiązań i możliwego zaplecza do utrzymania odpowiedniego poziomu obronności kraju pod hasłem: *Zasoby obronne na poziomie obywatelskim – błąd w antycypacji czy konieczność?* ponad wszelką wątpliwość jednakże dowiedziono, że w aktualnej rzeczywistości można wyselekcjonować i w ujęciu oddolnym (obywatelskim) dowieść istnienia różnorodnych nowatorskich odniesień do problematyki potencjału obronnego. Ich identyfikacja wskazuje, że istnieje jeszcze szereg różnorodnych zasobów na rzecz wsparcia obronności i to zarówno na poziomie instytucjonalnym jak i skrajnie oddolnym czy wręcz niszowym. Rozpoznanie owych możliwości ujawnia jednocześnie potrzebę stworzenia systemowych rozwiązań ukierunkowanych na ich wykorzystanie wraz z koniecznością prowadzenia dalszych badań nad przedmiotową problematyką.

BIBLIOGRAFIA:

Materiały źródłowe:

- ✓ Traktat Północnoatlantycki, Dz. U. 2000 Nr 87 poz. 970

Opracowania:

- ✓ Chrobak R., Bujak A., Sobolewski G., *Wybrane aspekty organizowania i kierowania działaniami obronnymi*, Warszawa 2004
- ✓ Clausewitz C. *O wojnie*, Lublin 1995
- ✓ Fedorowicz A. *Jak przygotować się na wojnę?* [w:] „FOCUS. Poznać i zrozumieć świat”, nr 2/245/luty 2016
- ✓ Mienkiszak M. *Polska w strategii międzynarodowej Federacji Rosyjskiej*, [w:] *Bezpieczeństwo narodowe Polski. Geopolityczne i geoeconomiczne uwarunkowania*, red. Haliżak E., Toruń 2007
- ✓ Rysz-Kowalczyk B. (red.), *Leksykon polityki społecznej*, Warszawa 2001
- ✓ Skrabacz A., *Organizacje pozarządowe wobec wyzwań i zagrożeń bezpieczeństwa narodowego Polski w XXI wieku*, Inowrocław 2006
- ✓ Skrabacz A. *Patriotyzm AD 2008 - postawy obywatelskie, więzi z Ojczyzną w warunkach migracji zarobkowych ludności oraz integracji europejskiej*, Warszawa 2009
- ✓ Wierzbicki G. *Przygotowanie obronne społeczeństwa. Tradycyjne i współczesne ujęcie problematyki*, [w:] *Uwarunkowania procesu edukacji dla bezpieczeństwa*, red. Kunikowski J., Siedlce 2011

Portale internetowe:

- ✓ <<http://www.fronda.pl/a/35551>>
- ✓ <<http://niezalezna.pl/58862>>
- ✓ <<http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1276290>>
- ✓ <<http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1221426>>
- ✓ <<http://www.preppersi.pl/misja/>>